

ΠΕ
ΡΙ

ΤΗΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΚΛΑΟΥΖΕΒΙΤΣ

ΠΤΕ
ΡΟ

ΜΑ ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΚΟΜΑ ΑΣΤΑΘΕΙΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ;

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΟΣΝΙΑ

Όποιος μπει στο σάιτ του υπουργείου Εξωτερικών και κάνει κλικ στην υποκατηγορία «Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής», θα δει να εμφανίζεται, εκτός από τα «ελληνοτουρκικά και το κυπριακό», κι ένα άλλο «ζήτημα»: το «Ζήτημα του Ονόματος της Βόρειας Μακεδονίας». Μα καλά, αυτό δεν υποτίθεται ότι λύθηκε με την περίφημη Συμφωνία των Πρεσπών; Από το καλοκαίρι του 2018 όταν και υπογράφηκε –ή έστω από τον Φλεβάρη του 2019 που τέθηκε και επίσημα σε ισχύ– η εν λόγω συμφωνία δεν τακτοποίησε το «ζήτημα του ονόματος της ΠΓΔΜ» που τόσο βασάνισε το ελληνικό κράτος για κοντά 30 χρόνια; Κι αφού η σούπερ ντούπερ συμφωνία ήταν ιστορικής σημασίας και θα διασφάλιζε την καλή γειτονία ανοίγοντας τον δρόμο για να ενταχθεί η Μακεδονία στην ΕΕ, τι διάολο έγινε κι η Βουλγαρία έβαλε βέτο σε μια τέτοια προοπτική; Και γιατί η πολιτική ρευστότητα στη Μακεδονία έφερε τον Ζάεφ να παραιτείται από πρωθυπουργός; Τη στιγμή μάλιστα που στην ευρύτερη γειτονία των Δυτικών Βαλκανίων, και σίγουρα στη Βοσνία, οι τριγμοί στις ισορροπίες του τρόμου ακούγονται όλο και εντονότερα. Και μέσα σε όλα αυτά, τι πάει να πει ότι η Αλεξανδρούπολη έγινε η «Σούδα του Βορρά»; Κάτι δεν πιάνουμε εδώ και λείπει κι ο Μίκης Θεοδωράκης να μας εξηγήσει τι γίνεται. Όπως θα προσπαθήσουμε να δείξουμε παρακάτω, με τη Συμφωνία των Πρεσπών, το ελληνικό κράτος πλασαρίστηκε έναντι των άλλων βαλκανικών κρατών και δήλωσε παρών στον ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας που εξελίσσεται στην περιοχή. Φυσικά, η δημιουργία καινούριων στρατιωτικών βάσεων μια ανάσα από τα σύνορα με την Τουρκία και η ενεργή συμμετοχή σε παγκόσμιες υποθέσεις όπως η περικύκλωση της Ρωσίας μόνο «για το όνομα της Μακεδονίας» δεν συμβαίνουν.

ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ «ΥΠΑΡΞΙΑΚΑ»

Η αλήθεια είναι ότι τις αμφιβολίες μας για το τι είναι αυτή η συμφωνία τις είχαμε διατυπώσει ευθύς εξαρχής. Ακόμα κι όταν δεν είχαμε εικόνα για το πού θα πάει το πράγμα και παρά τα κρατικά συριζο-διλήμματα της εποχής («όποιοι δεν είναι με τη συμφωνία, είναι με τους φασίστες των συλλαλητηρίων»), ενεργοποιήσαμε τα αντανάκλαστα καχυποψίας απέναντι στις κρατικές επιλογές και επιμείναμε στο ότι θέματα όπως αυτό του διακρατικού ανταγωνισμού στα Βαλκάνια δεν ρυθμίζονται με την υπογραφή μιας συμφωνίας και δη μιας συμ-

φωνίας που δεν είναι αποτέλεσμα πολέμου. Στην μπροσούρα «Ο ελληνικός ιμπεριαλισμός στη Μακεδονία» που η συνέλευση αυτονομη αντιφα εξέδωσε τον Μάη του 2019, διαβάζουμε χαρακτηριστικά:

Το τι θα συμβεί στο μέλλον, σε μια περιοχή συνυφασμένη με τις λέξεις «πόλεμος», «εθνοκάθαρση» και «αλλαγή συνόρων», μένει πλέον να γραφτεί. Άλλωστε, το «ζήτημα που διαμορφώνει τις ισορροπίες στη Βαλκανική για σχεδόν 150 χρόνια» δεν είναι οι ελληνομακεδονικές σχέσεις, αλλά το περίφημο «Ανατολικό Ζήτημα», δηλαδή το αέναο αλληλοσφάξιμο των βαλκανικών κρατών για τη μοιρασιά των κομματιών της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.¹

Όσο περνάει ο καιρός και ξεδιπλώνονται οι πολιτικές του ελληνικού κράτους, φαίνεται όλο και περισσότερο ότι οι κινήσεις του Τσίπρα και του Κοτζιά στο «μακεδονικό» αφορούσαν τον παγκόσμιο ανταγωνισμό που εκδηλώνεται στη συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη και σε δεύτερο χρόνο την οποιαδήποτε διευθέτηση διμερών ζητημάτων με τη Μακεδονία. Το ποιες χώρες θα μπουν στο ΝΑΤΟ, το μέχρι πού μπορεί να φτάσει η επιρροή των ΗΠΑ και διαφόρων χωρών της ΕΕ χωρίς να αρχίσει τα γυρλιίσματα η Ρωσία, το ποιος και πού θα δημιουργεί στρατιωτικές βάσεις, το αν και από πού θα περνάνε οι αγωγοί μεταφοράς φυσικού αερίου, αποτελούν διαρκή διακυβεύματα που εκτείνονται πολύ πέρα από τις όποιες φιλοδοξίες μπορεί να έχει το ελληνικό κράτος. Με άλλα λόγια, δεν βοηθάει να κοιτάει κανείς τη Συμφωνία των Πρεσπών ως κάτι αυτοτελές, αλλά πρέπει να τη βλέπει ως κομμάτι της συμμετοχής του ελληνικού κράτους στον παγκόσμιο ανταγωνισμό που εμφανίζεται σε αυτό το τμήμα του χάρτη, και σίγουρα ως άσκηση πίεσης στη Βουλγαρία, την Τουρκία και την Αλβανία.²

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ...

Αν κρίνουμε εκ του αποτελέσματος, το ελληνικό κράτος ήξερε πολύ καλά ότι κανένα ζήτημα δεν θα έκλεινε και καμία νέα εποχή δεν θα ανέτειλε με το που θα έπεφταν οι υπογραφές στις Πρέσπες. Για παράδειγμα, κάτι μας λέει ότι παρ' όλες τις περί του αντιθέτου διακηρύξεις, ανάμεσα στους στόχους του ήταν περισσότερο να εξαναγκαστεί η Βουλγαρία να εμπλακεί πιο άμεσα στα πλακώματα της περιοχής παρά να μπει η Μακεδονία στην ΕΕ. Τώρα, δηλαδή, που βρήκαμε το όνομα, καινούρια «προβλήματα» βγαίνουν στην επιφάνεια: τι γλώσσα θα λέμε ότι μιλάνε οι πολίτες του; Βορειο-μακεδονικά; Ναι, αλλά έτσι δεν μετακυλιεται το βάρος στο βουλγαρικό κράτος που λέει ότι μακεδονική γλώσσα δεν υπάρχει κι ότι οι μακεδόνες μιλάνε μια διάλεκτο της βουλγαρικής; Τι ωραία για την ελληνική πλευρά που το βουλγαρικό κράτος αναγκάστηκε να αναμειχθεί ανοικτά, να ασκήσει βέτο τον Νοέμβρη του 2020 και έκτοτε να συμβάλει ενεργά στο μπλοκάρισμα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Μακεδονίας. Κι εδώ το ζήτημα δεν είναι ακριβώς το αν και πότε η Μακεδονία θα ενταχθεί στην ΕΕ. Ας μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι η πρώτη απόφαση της ΕΕ για την ένταξη των Δυτικών Βαλκανίων πάρθηκε στη θρυλική σύνοδο της Θεσσαλονίκης το 2003. Εδώ και δεκαοκτώ χρόνια, δηλαδή, όλο ξεκινάει κι όλο σταματάει μια συζήτηση που είναι άγνωστο πού οδηγεί. Και η συζήτηση αυτή δεν εξαρτάται από τις βουλές του ελληνικού κράτους.

Για να επιστρέψουμε λοιπόν στη Μακεδονία, μας φαίνεται ότι η ΕΕ (που χίλια μύρια προβλήματα έχει) κάθε άλλο παρά είχε σκαλώσει στο «ζήτημα του ονόματος» που και καλά δημιουργούσε πρόβλημα στη γειτόνισσα Ελλάδα κι έτσι καθυστερούσε την έναρξη της διαδικασίας ένταξης. Εδώ έχει εντάξει στους κόλπους της ένα κράτος που υποστηρίζει ότι οι διπλανοί του ζουν σε ένα «ψευδοκράτος» και στηρίζει την ασφάλεια του στον στρατό τρίτης χώρας (της Ελλάδας, για να μην μπερδευόμαστε). Νομίζουμε ότι αν έχει κανείς κάτι τέτοιο στο μυαλό του, θα καταλάβει και καλύτερα κινήσεις όπως το βέτο που άσκησε

Χάρτης 1: Δυτικά Βαλκάνια. Ας κοιτάξουμε πού είναι χωμένη η Μακεδονία: ανάμεσα στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Αλβανία και τη Σερβία.

Χάρτης 2: Η οριοθέτηση των κοινοτήτων στο εσωτερικό του κράτους της Βοσνίας όπως προέβλεπε η Συνθήκη του Ντέιτον το 1995. Είπαμε, στη μέση είναι οι κροατο-μουσουλμάνοι και γύρω τους οι σερβοβόσνιοι. Αν δει κανείς και τους δύο χάρτες μαζί, θα παρατηρήσει ότι τα εδάφη των σερβοβόσνιων συνορεύουν με το κράτος της Σερβίας. Κι έτσι η περικύκλωση των κροατο-μουσουλμάνων γίνεται ακόμα εντονότερη.

η Γαλλία τον Οκτώβρη του 2019 ή η Βουλγαρία ένα χρόνο μετά. Ας το ξαναπούμε: το ζήτημα με το κράτος της Μακεδονίας δεν είναι ούτε «εθνικό» ούτε διμερές ούτε όπως αλλιώς αρέσκει να το αποκαλεί το ελληνικό κράτος. Και γι' αυτό δεν εξαρτάται ούτε από τις δεξιές κραυγές περί «αλυτρωτισμού» ούτε από τις αριστερές μεγαλοστομίες περί «αποκατάστασης ιστορικών αδικιών και συμφιλίωσης των λαών». Εν ολίγοις, το περίφημο «ζήτημα του ονόματος» που εδώ και τριάντα χρόνια παρουσιάζεται ως μείζονος σημασίας ίσως τελικά να μη λέει και πολλά ούτε καν στους πιο ιδεολόγους φασίστες αυτού του τύπου (αν υποθέσουμε ότι υπάρχει έστω κι ένας τέτοιος).

Εδώ και τρεις δεκαετίες, για έναν εξωτερικό παρατηρητή, το ελληνικό κράτος μοιάζει λίγο με κακομαθημένο παιδί που έχει στυλώσει τα πόδια του και επιμένει να ζητάει πράγματα που δεν στέκουν. Είναι όμως όντως έτσι; Τα κράτη δεν είναι άνθρωποι και δεν εκδηλώνουν ανθρώπινες συμπεριφορές του είδους «μουλάρωσα και δεν κάνω πίσω». Τα κράτη, προφανώς και το ελληνικό, έχουν συμφέροντα και για την υπεράσπισή τους χρησιμοποιούν τα εργαλεία που κρίνουν κάθε φορά ως πιο αποτελεσματικά. Ένα από αυτά τα εργαλεία ήταν και «το όνομα» που κυριάρχησε στον επίσημο λόγο του υπουργείου Εξωτερικών από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την ίδρυση του κράτους της Μακεδονίας και μετά. Με ή χωρίς γεωγραφικό προσδιορισμό, με ή χωρίς τον όρο «Μακεδονία», κανένα συγκεκριμένο όνομα δεν υπήρξε ποτέ το ουσιαστικό θέμα του ελληνικού κράτους. Αντίθετα, η ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια διαχρονικά επικεντρώνεται γύρω από την ενίσχυση των ήδη υφιστάμενων διαλυτικών τάσεων, των εντάσεων μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων και πάει λέγοντας. Εδώ και τριάντα χρόνια, ο αυτοαποκαλούμενος πυλώνας σταθερότητας στη νοτιοβαλκανική χερσόνησο ρυθμίζει –στον βαθμό που του αναλογεί– την κάνουλα της αστάθειας, ασκεί έλεγχο και συμμετέχει στη διαμόρφωση των ισορροπιών του τρόμου. Κι οι ισορροπίες αυτές, όπως έχει δείξει η πρόσφατη ιστορία, είναι αρκετά εύθραυστες. Το 2001, όταν το κράτος της Μακεδονίας βρέθηκε μισό βήμα πριν το ξέσπασμα εμφύλιου πολέμου μεταξύ σλαβομακεδόνων και αλβανών, δεν είναι άλλωστε και τόσο παλιά.

Εν έτει 2021, σε πρόσφατη συνέντευξή του με αφορμή την επίσκεψή του στην Αθήνα τον Οκτώβρη που μας πέρασε, ο Πρόεδρος της Μακεδονίας, Στέβο Πενταρόφσκι, αναφέρθηκε στα γεγονότα του 2001 και στο πώς εκείνη την περίοδο όλες οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας του ήταν απασχολημένες με το αν η χώρα αυτή θα συνεχίσει να υπάρχει κι όχι με το πώς θα λέγεται. Σε όλη τη συνέντευξη, ο κύριος Πενταρόφσκι εξέφραζε κάποιου είδους «υπαρξιακή αγωνία», ενώ εξέπεμπε κάτι σαν: «εμείς κάναμε ό,τι τρέλα μας ζητήσατε, βοηθήστε κι εσείς λίγο γιατί παίζει και να πάμε άκλαυτοι»:

Πριν φτάσω στην Αθήνα, ζήτησα από το υπουργείο Εξωτερικών μας να με ενημερώσει για την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά το δικό μας μέρος των υποχρεώσεων για τη συμφωνία των Πρεσπών. Έλαβα 19 σελίδες. Εμείς έχουμε υλοποιήσει το 99,9% των υποχρεώσεών μας. Και μπορώ να σας πω ότι στις συζητήσεις μου εδώ, όταν ρώτησα για τις ελληνικές υποχρεώσεις, τη συνεργασία στον τομέα της αστυνομίας κλπ, τίποτα το ευαίσθητο, ο πρωθυπουργός είπε ότι δεν θέλει να ξύσει πληγές. Και η πολιτική συγκυρία αυτή τη στιγμή

στην Ελλάδα δεν ενδείκνυται για τέτοιου είδους καταστάσεις. Είπα ότι δεν είμαι σε θέση να σας πείσω, αλλά κατανώ πλήρως τη θέση σας. Για παράδειγμα, έχουμε υπογράψει μια στρατιωτική, τεχνική συμφωνία που δεν χρειάζεται να εγκριθεί από το Κοινοβούλιό σας για την εναέρια επιτήρηση. Ελληνικά αεροσκάφη επιτηρούν τον εναέριο χώρο μας. Είναι σε ισχύ. Δεν χρειάζεται επικύρωση. Γνωρίζουμε ότι υπάρχουν κάποιοι στην Ελλάδα εντός του κυβερνώντος κόμματος που δεν είναι ικανοποιημένοι με την τρέχουσα διαμόρφωση, οπότε κάποια πράγματα δεν μπορούν να προχωρήσουν τώρα.³

Δεν πέρασε καλά καλά ούτε μήνας απ' όταν ο Πρόεδρος της Μακεδονίας δήλωνε αυτό το στωικό «οπότε κάποια πράγματα δεν μπορούν να προχωρήσουν τώρα» και ο πρωθυπουργός και πρωταγωνιστής της Συμφωνίας των Πρεσπών, Ζόραν Ζάεφ, ανακοίνωσε στις αρχές Νοέμβρη την παραίτησή του μετά την ήττα του κόμματός του στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές. Λίγες ημέρες αργότερα την πήρε πίσω «λόγω της δύσκολης και περίπλοκης κατάστασης στη χώρα»,⁴ όπως ανακοίνωσε ο εκπρόσωπός του. Τελικά παραίτηθηκε. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το αφήγημα περί επικείμενης ένταξης της χώρας στην ΕΕ που παρουσιαζόταν ως το βασικό αντιστάθμισμα στις βαριές υποχρεώσεις (όπως η αλλαγή του ονόματος και του συντάγματος) ήταν λειτουργικό για τον πολιτικό κόσμο της Μακεδονίας και κατασίγαζε τη δυσaréσκεια ευρύτερων κομματιών του πληθυσμού απέναντι στους όρους της Συμφωνίας. Από τη στιγμή, όμως, που για άλλη μια φορά αρχίζουν να εμφανίζονται εμπόδια και καθυστερήσεις όσον αφορά την ΕΕ –κάτι που σε συνδυασμό με την παγκόσμια οικονομική κρίση απομακρύνει όλο και περισσότερο την προοπτική κάποιας χρηματοδότησης-, η πολιτική αστάθεια κι η ρευστότητα ξαναβγαίνουν στο προσκήνιο.

... ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Οι άνθρωποι στη Βοσνία εκλαμβάνουν τα καλέσματα για διάσπαση της χώρας σαν υπαρξιακή απειλή. Συζητάνε και πάλι για το αν θα εγκαταλείψουν τη χώρα ή αν θα πολεμήσουν.⁵

Το επόμενο διάστημα, πιθανώς να είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε καλύτερα το πόσο «δύσκολη και περίπλοκη» είναι η κατάσταση στη Μακεδονία. Μέχρι τότε, να επαναλάβουμε ότι αυτού του είδους η συνθήκη δεν αποτελεί ιδιον της χώρας του Ζάεφ. Λίγο πιο πάνω, σε μια άλλη γωνιά των Δυτικών Βαλκανίων και συγκεκριμένα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η «υπαρξιακή αγωνία» έχει επίσης βαρέσει κόκκινο το τελευταίο διάστημα. Στις αρχές Νοέμβρη, διαβάσαμε στα ψιλά των εφημερίδων ότι ο ηγέτης των Σερβοβόσνιων, Μίλοραντ Ντόντικ, θέλει εδώ και καιρό να αποσύρει τις σερβοβοσνιακές δυνάμεις από τον βοσνιακό στρατό (όπου υπάρχουν και κροάτες και μουσουλμάνοι) και να δημιουργήσει ξεχωριστή, αμιγώς σερβική, δύναμη. Θέλει, δηλαδή, να διαλύσει τον βοσνιακό στρατό, άρα κατά συνέπεια και το ίδιο το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, αφήνοντας ανοιχτά όλα τα ενδεχόμενα –ακόμα και την ανεξαρτητοποίηση των σερβοβοσνιακών εδαφών. Αν ήταν ώρα για λίγο μπλακ χιούμορ, θα λέγαμε ότι καιρό έχει να ιδρυθεί καινούριο κράτος στα Βαλκάνια. Αλλά δεν είναι. Τον κύριο Ντόντικ δεν τον ξέραμε.

Ο γάλλος Πρόεδρος Μακρόν εξηγεί στον μακεδόνα ομολογού του Πενταρόφσκι ότι δεν πρέπει να το δέσει και κόμπο πως η χώρα του θα ενταχθεί άμεσα στην ΕΕ.

Ο σερβοβόσνιος Ντόντικ που δεν αντέχει τη συμβίωση με κροατο-μουσουλμάνους. Με τους Έλληνες υπουργούς, πάντως, τα πάει καλά...

Καθώς ψάχναμε να δούμε τι τον έπιασε και απειλεί ότι θα τα κάνει όλα ίσιωμα, πέσαμε πάνω σε μία συνέντευξη που είχε δώσει τον περασμένο Μάη στο Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων. Εκεί, λοιπόν, με κάτι σαν ανατριχιαστική ειλικρίνεια, δήλωνε πρόθυμος για μελλοντικά πλακώματα:

Πιστεύω ότι δεν πρέπει να υπάρχουν ταμπού, ότι πρέπει ν' ανοίξουν όλα τα πολιτικά θέματα και να συζητηθούν μέσω διαλόγου, με ειρηνικό τρόπο. Εάν η Βοσνία- Ερζεγοβίνη, με όλη την πίεση της διεθνούς κοινότητας, δεν έχει καταφέρει να πάρει «σάρκα και οστά» στρατιωτικά, πολιτικά και οικονομικά ως κράτος, τότε το λογικό ερώτημα είναι αν έχει έρθει η ώρα να χωρίσουμε ειρηνικά. Κάναμε οριοθέτηση με τη Συμφωνία του Ντέιτον, καθορίστηκαν τα σύνορα μεταξύ της Κροατομουσουλμανικής Ομοσπονδίας και της Σερβικής Δημοκρατίας και πάνω από το 70% των αρμοδιοτήτων που σχετίζονται με τη ζωή των πολιτών βρίσκονται ήδη στη δικαιοδοσία των οντοτήτων, οπότε γιατί πρέπει να διατηρήσουμε την ψευδαισθηση της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης, που κανείς δεν θέλει σε αυτή τη μορφή; Νομίζω ότι μπορούμε να ζήσουμε πολύ όμορφα ο ένας δίπλα στον άλλο, καθώς δεν μπορούμε να ζήσουμε ο ένας μαζί με τον άλλον.⁶

Εντάξει, δεν θα επιμείνουμε στο πόσο φασίστας είναι ο κύριος Ντόντικ που δεν μπορεί να ζήσει μαζί με κροάτες και μουσουλμάνους, αξίζει όμως να σχολιάσουμε την αναφορά του στην οριοθέτηση μεταξύ των διαφορετικών οντοτήτων που απαρτίζουν το κράτος της Βοσνίας. Με τη Συμφωνία του Ντέιτον και την επίσημη λήξη του γιουγκοσλαβικού εμφυλίου το 1995, καθορίστηκε η Κροατομουσουλμανική Ομοσπονδία, η οποία περικυκλώθηκε από τη Σερβική Δημοκρατία· και οι δύο αυτές μαζί αποτελούν το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Μπλέξιμο; Μια ματιά στον χάρτη της περιοχής, μάλλον θα βοηθήσει (βλέπε χάρτη 2). Όπως βλέπουμε τον χάρτη της χώρας, στη μέση βρίσκονται κροάτες και μουσουλμάνοι και γύρω γύρω τους οι σερβοβόσνιοι. Ευθύς εξαρχής, δηλαδή, η Συμφωνία του Ντέιτον άφησε ανοιχτές διάφορες «δυνατότητες» μελλοντικής αυτονομίας, ανεξαρτητοποίησης, απόσχισης και σίγουρα έδινε περιθώρια για τη συνέχιση του πολέμου με τα ίδια ή άλλα μέσα. Αν σε αυτό προσθέσουμε ότι στη Βοσνία υπάρχει ένας ανώτερος υπάλληλος της ΕΕ, ο Υπάτος Εκπρόσωπος της Διεθνούς Κοινότητας, κάτι σαν τοποτηρητής δηλαδή, ο οποίος έχει τη δικαιοδοσία να παρεμβαίνει στο εσωτερικό της χώρας, να καταργεί νόμους και να εισηγείται άλλους, το πράγμα γίνεται ακόμα πιο σύνθετο. Αυτό που προσπαθούμε εδώ να πούμε είναι ότι σε κράτη όπως η Μακεδονία, η Βοσνία, αλλά και άλλα όπως το Κόσοβο, που προέκυψαν μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η ασάθεια κι η ρευστότητα που κάθε τόσο παίρνει τη μορφή του «σήμερα είμαστε αύριο δεν είμαστε» αποτελούν δομικά τους στοιχεία και οι όποιες αποφάσεις τα αφορούν σχεδόν ποτέ δεν μπορούν να είναι τελεσίδικες.

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΕΣΠΕΣ, Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ

Ας ξαναγυρίσουμε στο καλοκαίρι του 2018 και την υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών. Τότε, λοιπόν, λίγες μέρες αφότου έπεσαν οι υπογραφές, το ελληνικό κράτος αποφάσισε να απελάσει κάποιους ρώσους διπλωμάτες και να μην επιτρέψει την είσοδο σε άλλους. Τα δημοσιεύματα της εποχής έκαναν λόγο για παρέμβαση των ρώσων στα εσωτερικά της χώρας και άφηναν υπονοούμενα ότι ασκούσαν πίεση προκειμένου να μην υπογραφεί η Συμφωνία. Έγραφε, για παράδειγμα, η αγαπημένη μας *Καθημερινή*:

Σύμφωνα με πληροφορίες από υψηλόβαθμες διπλωματικές πηγές, τα μέτρα που λαμβάνονται από την Αθήνα αποτελούν απάντηση σε παράνομες ενέργειες εντός της ελληνικής επικράτειας, οι οποίες συνιστούν παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας. Ανάμεσα στις κατηγορίες που απευθύνει η Αθήνα προς τους διπλωμάτες είναι οι απόπειρες αλίευσης και διακίνησης πληροφοριών, αλλά και χρηματισμού κρατικών λειτουργιών. Η συγκεκριμένη υπόθεση φέρνει στην επιφάνεια μια υπόγεια ένταση που φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα σε Αθήνα και Μόσχα, τα τελευταία δύο χρόνια, για λόγους οι οποίοι συνδέονται και με το γενικότερο περιβάλλον ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή.⁷

Στις μέρες που ακολούθησαν, η είδηση έμεινε για λίγο στη δημόσια σφαίρα με διάφορες αναφορές σε χριστιανορθόδοξους συλλόγους, πρακτορίσκους, ρωσόφιλους δημάρχους της Βόρειας Ελλάδας να εμφανίζονται στα άρθρα των εφημερίδων, προκειμένου να τεκμηριώσουν την «αυξημένη επιρροή του Πούτιν» στην ταλαίπωρη χώρα μας και κυρίως στη Θεσσαλονίκη και την Αλεξανδρούπολη. Με τις γενικόλογες και τις κρυπτικές πληροφορίες που διαχέονταν από το υπουργείο Εξωτερικών δεν έβγαζε κανείς εύκολα νόημα για το τι πρόβλημα είχαν οι Ρώσοι, αν και αυτό το «για λόγους οι οποίοι συνδέονται και με το γενικότερο περιβάλλον ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή» που έγραφε η Καθημερινή μάλλον άφηγε να εννοηθεί ότι το όποιο πρόβλημα των Ρώσων σίγουρα ξεπερνούσε κατά πολύ αυτή καθεαυτή τη Συμφωνία των Πρεσπών.

Ο βαλκανολόγος συντάκτης της εφημερίδας, Σταύρος Τζίμας, ανέλαβε να δώσει μια πρώτη εικόνα για το πού κολλάει η Αλεξανδρούπολη μέσα σε όλο αυτό το κουβάρι:

NORTH-SOUTH CONNECTIVITY: TA NEPA ENΩΝΟΝΤΑΙ

Τον Σεπτέμβριο που μας πέρασε, ο πρόεδρος των ΗΠΑ στην Αθήνα, Τζέφρι Πάιατ, συμμετείχε σε διαδικτυακή συζήτηση του αμερικανικού think tank "Center for European Policy Analysis" με θέμα την Ανατολική Μεσόγειο. Εκεί, ο κύριος Πάιατ, που πριν έρθει στην Αθήνα ήταν πρόεδρος στην Ουκρανία, έκανε λόγο τόσο για την Ανατολική Μεσόγειο όσο και για τη Μαύρη Θάλασσα. Προωθώντας τη βασική γραμμή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ότι τα διάφορα κράτη πρέπει να κυλιούνται όλο και πιο πολύ στις λάσπες του διακρατικού ανταγωνισμού, εξέφρασε τον ενθουσιασμό του για τη «δυναμική πολιτική» που ακολουθεί το ελληνικό κράτος και για την αυξανόμενη εμπλοκή του στον παγκόσμιο ανταγωνισμό:

Νομίζω ότι είναι πολύ σημαντικό για όλους μας να έχουμε κατά νου ότι από τις χώρες που δραστηριοποιούνται στην Ανατολική Μεσόγειο, η Ρωσία και η Κίνα έχουν πολύ διαφορετική γνώμη για το πώς πρέπει να είναι οργανωμένο το παγκόσμιο σύστημα. Είναι προφανές ότι βρισκόμαστε στις πρώτες φάσεις ενός ανταγωνισμού που θα αφορά και τις επόμενες γενιές. Ως προς το ανατολικο-μεσογειακό μέτωπο του παγκόσμιου αυτού ανταγωνισμού, η Ελλάδα έχει αναδυθεί ως πραγματικά σημαντικός σύμμαχος των ΗΠΑ.

Και συνέχισε, αναφερόμενος στον στρατηγικό ρόλο της Μαύρης Θάλασσας:

Όταν έφτασα εδώ, ερχόμενος από την Ουκρανία, μια από τις ερωτήσεις που έκανα ήταν γιατί η Ελλάδα δεν έχει εμπλακεί στην Πρωτοβουλία των Τριών Θαλασσών. Πρέπει να πάει κανείς πίσω στον Θεμιστοκλή και να δει τις κινήσεις του αθηναϊκού στόλου, προκειμένου να καταλάβει ότι είναι όλα συνδεδεμένα. Έχουμε σημειώσει πρόοδο τα τελευταία χρόνια και η Ελλάδα άρχισε να εμπλέκεται πολύ περισσότερο στην Πρωτοβουλία των Τριών Θαλασσών. (...) Βλέπουμε ως ευκαιρία το να υποστηρίξουμε αυτή τη διασύνδεση Βορρά-Νότου που καταλήγει στο Αιγαίο· που καταλήγει στην Ελλάδα.¹³

Όταν τα έλεγε αυτά ο κύριος Πάιατ, δεν ξέραμε καν ποιες είναι οι τρεις θάλασσες της ομώνυμης πρωτοβουλίας. Μετά μάθαμε ότι είναι η Βαλτική, η Αδριατική και η Μαύρη Θάλασσα και ότι σε αυτό το φόρουμ-πρωτοβουλία που εγκαινιάστηκε το 2016 συμμετέχουν 12 κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία δεν ξέρουμε τι είδους αρμοδιότητες έχουν, πάντως λένε ότι ασχολούνται με τον τομέα της ενέργειας, καθώς και τις υποδομές μεταφορών και επικοινωνιών. Στην αρχή δεν το πολυπίναμε τι δουλειά έχει η Ελλάδα με τις συγκεκριμένες θάλασσες. Ευτυχώς που μας εξήγησε ο κύριος Πάιατ ότι τα νερά επικοινωνούν κι από εκεί που είσαι στο Αιγαίο (κι αφού κάνεις μια στάση στην Αλεξανδρούπολη, θα προσθέταμε) σε πάει το ρεύμα στη Μαύρη Θάλασσα, και το καταλάβαμε.

Αμερικανός πρέσβης, έλληνες υπουργός Άμυνας και αρχηγός ΓΕΕΘΑ με φόντο στρατιωτικά ελικόπτερα στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης. Γέλια και χαρές στη γειτονιά μας.

Το λιμάνι της, τονίζουν στρατιωτικές πηγές με γνώση των νατοϊκών σχεδιασμών, μπορεί να λειτουργήσει ως πύλη διέλευσης στρατευμάτων, οπλισμού και εφοδίων, σε περίπτωση ανάφλεξης στην Ουκρανία, και ενδεχόμενο κλείσιμο των στενών του Βοσπόρου από τη σύμμαχο της Ρωσίας, Τουρκία. Με μια βάση ελικοπτέρων στην Αλεξανδρούπολη, αλλά και παρουσία σε Βουλγαρία και Ρουμανία, οι Αμερικανοί και το ΝΑΤΟ δημιουργούν ένα στρατιωτικό «περιδέραιο» στον Νότο της Ρωσίας για να ενισχύσουν το αίσθημα ασφάλειας στην Ουκρανία και να επιτηρούν καλύτερα τη Μαύρη Θάλασσα και τα στενά του Βοσπόρου.⁸

Η παράκαμψη του Βοσπόρου, η περαιτέρω περικύκλωση της Ρωσίας, η επιτήρηση της Ουκρανίας και ο έλεγχος της Μαύρης Θάλασσας είναι όσο να πεις φιλόδοξες προοπτικές που δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ασυγκίνητο το ελληνικό κράτος. Εμείς από τη μεριά μας, έστω και με καθυστέρηση τριών ετών, θέλουμε να αναγνωρίσουμε ότι ο εθνικοσοσιαλιστής Πάνος Καμμένος, που τότε ήταν υπουργός Άμυνας στην κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛΛ, εμμέσως πλην σαφώς παραδεχόταν ότι το ελληνικό κράτος εμπλέκεται σε ζητήματα παγκόσμιας κι όχι τοπικής εμβέλειας, εξηγώντας κι αυτός με τη σειρά του ποιο ήταν το πρόβλημα των Ρώσων. Τον Οκτώβρη, λοιπόν, του 2018 ο κύριος Καμμένος δήλωνε:

Στην Αλεξανδρούπολη είναι ένα λιμάνι που θα χρησιμοποιηθεί για μεταφορές συμμαχικών δυνάμεων στα Δυτικά Βαλκάνια. Θα προτιμούσαμε να γίνει η διευκόλυνση από την Βάρνα και να είναι η Βουλγαρία ο εταίρος των συμμάχων; (...) Οι ΗΠΑ περιμένουν από την Ελλάδα πρωτοβουλίες σε σχέση με την ενεργειακή ασφάλεια της περιοχής. Η Ελλάδα πρέπει να είναι το κέντρο που θα γίνεται ο διάλογος στη Μεσόγειο.⁹

Αυτό, δηλαδή, που συζητούσε το ελληνικό κράτος το 2018 δεν ήταν «η επίλυση του μακεδονικού», αλλά ο βαθμός εμπλοκής του στην παγκόσμια αντιπαράθεση που βρίσκεται σε εξέλιξη από τα Βαλκάνια μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Και η εμπλοκή αυτή θα σήμαινε με το καλημέρα σας αγκωνιές στη Βουλγαρία, ενεργή συμμετοχή στην περικύκλωση της Ρωσίας, άσκηση επιπλέον πίεσης στην Τουρκία με την εγκατάσταση στρατιωτικής βάσης στην Αλεξανδρούπολη και ποιος ξέρει τι άλλο. Τα χρόνια πέρασαν, η επίσημη αφήγηση λέει ότι ο Καμμένος δεν άντεξε την «προδοτική» Συμφωνία των Πρεσπών κι άφησε τους συριζαίους να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους, όμως όλα όσα παρουσιάζονταν ως προοπτικές και βλέψεις του ελληνικού κράτους το 2018 σήμερα έχουν πάρει για τα καλά σάρκα και οστά.

Ο νυν υπουργός Άμυνας, Νίκος Παναγιωτόπουλος, αποκαλεί πλέον την Αλεξανδρούπολη «Σούδα του Βορρά» αφού έχει δημιουργηθεί εκεί κάποιου είδους αναβαθμισμένη στρατιωτική βάση στάθμευσης και μεταφοράς στρατιωτικού υλικού προς τα Βαλκάνια, ενώ παράλληλα μας διευκρινίζει ότι «η στρατιωτική θωράκιση της Αλεξανδρούπολης έχει αποκλειστικά αμυντική στόχευση» και πως «γίνεται για τη διαφύλαξη της ειρήνης απέναντι σε κάθε απειλή».¹⁰ Έτσι, για να μην αγχωνόμαστε και κάνουμε τίποτα κακές σκέψεις ότι στρέφεται εναντίον άλλων κρατών. Επειδή όμως αυτό ακριβώς κάνει, είναι λογικό να προκαλεί τη δυσαρέσκεια όσων θεωρούν ότι πλήττονται από αυτή την προετοιμασία για πόλεμο στην οποία συμμετέχει αδιάκοπα το ελληνικό κράτος. Με πρώτο και καλύτερο, φυσικά, το ρωσικό κράτος. Με αφορμή την πρόσφατη επίσκεψη του Μητσοτάκη στη Μόσχα, ο εκπρόσωπος του Κρεμλίνου, Ντμίτρι Πεσκόφ, επιχείρησε να πει ένα «ρε σεις, μήπως το έχετε παρακάνει»:

Το πρόβλημα είναι πολύ απλό. Συγκεντρώνονται όλο και περισσότεροι στρατιώτες του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ στο έδαφός σας. Μεταφέρονται εκατοντάδες, χιλιάδες μονάδες στρατιωτικού εξοπλισμού μέσω της Αλεξανδρούπολης και ούτω καθεξής. Ανοίγεται νέες εγκαταστάσεις του ΝΑΤΟ και την ίδια στιγμή το ΝΑΤΟ μας κατονομάζει ως εχθρό και το ΝΑΤΟ προετοιμάζει τον βασικό σκοπό της συμμαχίας που δεν είναι άλλος από το να αναχαιτίσει τη Ρωσία. Αυτό μας ανησυχεί, πρέπει να μας καταλάβετε.¹¹

Ας το επαναλάβουμε: το ελληνικό κράτος παίρνει μέρος σε παγκόσμιοι βελιγνεκούς διαμάχες, όπως είναι η περικύκλωση της Ρωσίας, και στρέφεται με τις επιλογές του ενάντια στα συμφέροντα άλλων παικτών. Η ενεργητική συμμετοχή του στον διακρατικό ανταγωνισμό μπορεί να βαφτίζεται κατά το δοκούν άλλοτε «απάντηση στην τουρκική προκλητικότητα», άλλοτε «άμυνα απέναντι στον αλυτρωτισμό των Σκοπίων», όμως δεν παύει ποτέ να αποτελεί μια επιθετική διαδικασία που δεν περιορίζεται στο επιμέρους κάθε φορά ζήτημα (με την Τουρκία, τη Μακεδονία, κλπ), αλλά αφορά εκτεταμένες περιοχές του χάρτη.

Με αυτά ως δεδομένα, μας φαίνεται ότι κάθε φορά που σκάει μύτη κι από ένα «εθνικό ζήτημα» στη δημόσια σφαίρα κι οι υπάλληλοι του υπουργείου Εξωτερικών μάς υποδεικνύουν πού πρέπει να εστιάσουμε (π.χ στις πτήσεις των τουρκικών μαχητικών πάνω από το Αιγαίο ή στα αγάλματα του Μεγαλέξανδρου στην πόλη των Σκοπίων), εμείς θα πρέπει να ανοίγουμε όσο γίνεται περισσότερο την εικόνα, αναζητώντας τις ευρύτερες πτυχές και να κάνουμε συνδέσεις που συστηματικά αποσιωπούνται. Κι έχουμε πάντοτε καινούρια πράγματα να μάθουμε. Γιατί η εξωτερική πολιτική του ελληνικού κράτους συνιστά μια δυναμική διαδικασία που διαμορφώνεται με βάση τους ανταγωνισμούς της κάθε περιόδου. Δεν αποτελείται από ένα σύνολο εμμονών (σκάλωμα με το όνομα της Μακεδονίας, σκάλωμα με τα 12 μίλια στο Αιγαίο και τελειωμό δεν έχει) ή από βεντέτες που η μία γενιά κληρονομεί από την άλλη. Κι όσον αφορά τις συμφωνίες που υπογράφει με άλλα κράτη, αυτές μάλλον αποβλέπουν στο να ανοίξουν κι όχι να κλείσουν ζητήματα. Οι συνεπείς αναγνώστες αυτού του περιοδικού θα θυμούνται ότι στο προηγούμενο τεύχος είχαμε ασχοληθεί με την πρόσφατη ελληνογαλλική συμφωνία που κάνει την ελληνική πλευρά να βλέπει, εκτός από καινούριες φρεγάτες, και νέες δυνατότητες συμμετοχής στα πλακώματα της Ανατολικής Μεσογείου και της Βόρειας Αφρικής.¹² Από τα Βαλκάνια μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα κι από την Ανατολική Μεσόγειο μέχρι την Ερυθρά Θάλασσα, το ελληνικό κράτος διεκδικεί να χώνει τη μούρη του όλο και πιο πολύ στους παγκόσμιους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Ε, τώρα το πόσο επικίνδυνο μπορεί να είναι αυτό για όλους εμάς, ας το φανταστεί ο καθένας από μόνος του.

1. *Autonome antifa, Ο ελληνικός ιμπεριαλισμός στη Μακεδονία. Από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στη Συμφωνία των Πρεσπών*, 2019, σελ. 30.
2. Περισσότερα για τα διακρατικά πλακώματα στα Βαλκάνια, βλέπε στο ««Να αναλάβουμε αυτή τη χώρα», είναι αριστερή ατάκα»: Εξηγούμε τη Συμφωνία των Πρεσπών», *antifa* #65, Μάης 2019.
3. Αθανάσιος Έλλης, Βασίλης Νέδος, «Πενταρόφσκι στην «Κ»: Πάση θυσία να εφαρμοστούν οι Πρέσπες», *Καθημερινή*, 13/10/2021.
4. «Β. Μακεδονία: Αναβάλλει την παραίτησή του ο Ζάεφ», *Ναυτεμπορική*, 9/11/2021.
5. Una Hajdari, "In Bosnia, US overtakes EU as crisis boils", *politico.eu*, 9/11/2021.
6. Σοφία Παπαδοπούλου, «Μ. Ντόντικ στο ΑΠΕ-ΜΠΕ: Η Σερβική Δημοκρατία δεν μπορεί να ανεχθεί πλέον την ταπείνωση από το Σαράγεβο», *ΑΠΕ-ΜΠΕ*, 14/5/2021.
7. Βασίλης Νέδος, «Απέλαση Ρώσων διπλωματών από την Αθήνα», *Καθημερινή*, 11/7/2021.
8. Σταύρος Τζίμας, «Αλεξανδρούπολη, «μήλον της Έριδος» για ΗΠΑ-Ρωσία», *Καθημερινή*, 23/7/2018.
9. «ΥΠΕΘΑ: Η Αλεξανδρούπολη θα χρησιμοποιηθεί για μεταφορά συμμαχικών δυνάμεων στα Δυτικά Βαλκάνια», *e-evros.gr*, 15/10/2018.
10. «"Σούδα του Βορρά" η Αλεξανδρούπολη – Η μεγαλύτερη μεταφορά στρατιωτικού εξοπλισμού των ΗΠΑ στα Βαλκάνια», *Ελεύθερος Τύπος*, 4/12/2021.
11. «Συνέντευξη Πεσκόφ: Ανησυχία Μόσχας για λιμάνι Αλεξανδρούπολης», *Καθημερινή*, 11/12/2021.
12. Βλ., «Παγκόσμια σύγκρουση, περιπέτειες στον Ινδοειρηνικό και μια ελληνογαλλική επιθετική συμφωνία», *antifa* #77, Οκτώβρης 2021.
13. "Ambassador Pyatt's Remarks at the Center for European Policy Analysis Panel "Changing Tides: Great Power Competition In the Eastern Mediterranean", *gr.usembassy.gov*, 7/9/2021.